הלכה · משנה תורה · מפרשים · פירוש · ספר מדע

פירוש על משנה תורה, הלכות תשובה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש על משנה תורה, הלכות תשובה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-על-משנה-תורה-הלכות-תשובה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ח 4
הלכה א 4
הלכה ו 7
פרק ט 10
הלכה ב 10

פרק ח

הלכה א

ופרעון הרשעים שלא יזכו לחיים אלו וכו'. מי שרואה דבר זה לבו נוקפו כי יסבור שאין פורענות אחרת לרשעים. וז"ל הרמב"ן בשער הגמול כיון שנתפרש מדברי רבותינו ז"ל שסוף העונש בגהינם צריכים אנו לפרש מהו גיהנם ומהו הדבר שנדון בו ואיך נדון בו, וא"ת שהעונש מגיע לגוף האדם אחר מיתתו יקשה והלא גופו של אדם הוא אבן דומם ואיך יהיה גוף זה הרשע בגיהנם וגוף הצדיק בגן עדן הלא הם קבורים לפניך בקבר אחד או גנוזים בבית הארון ואם תשרפנו לסיד לא ירגיש אלא ודאי אין עונש אלא לנפש. ומהו העונש המשיגה והלא הנפש אינה גוף וגויה ואינה נתפשת בשום מקום ואין אש שורף אלא בעלי גוף ודברים ממשיים. וגם אין לומר שאין לה עונש אלא שתאבד ותכרת דבר זה אינו לא כפי התורה ולא כדברי רבותינו ז"ל שהרי לדברים אלו אין עונש האדם אלא כרת והתורה אינה מחייבת כרת לכל אדם ונמצאת פוטר בטענה זו את כל החוטאים מן העונש, ועוד לדעת זו עשית העובר על כרת אחד והאפיקורוס הכופר בעיקר ושופך דמים כל ימיו שוין בדיניהם שהרי שניהם אבודים ואין להם צער ויסורים אחר מיתה, וזה דעת הכופרים וכן נאמר ביצר הרע כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה, וגם רבותינו הם הזכירו הענין ודרשו [מנחות צ"ט:] ואף הסיתך מפי צר מגיהנם שפיה צר ושמא תאמר כולה צרה ת"ל העמיק הרחיב שמא תאמר אין בה עצים ת"ל מדורתה אש ועצים. וכן מדדו הגיהנם אורך ורוחב כדאשכחן בר' יהושע בן לוי וכן סיימו לו פתחים (עירובין י"ט.) שלשה פתחים יש לו כו' וכן אמרו [שם] שתי תמרות יש בגיא בן הנם ועולה עשן ביניהם וכן מונה בברייתא שבעה מקומות זה למטה מזה וכן גיהנם ושערי מות וצלמות וטיט היון ובאר שחת אבדון ושאול, ולמטה מכולן ארקא, ומלאכי חבלה מעמידין שם רשעים תחת נהר של אש היוצא מתחת כסא הכבוד שנאמר הנה סערת ה' חימה יצאה על ראש רשעים יחול וגו', וכן בפרקי דר"א אמר בשני ברא הקב"ה את הרקיע והמלאכים ואש בשר ודם ואש גיהנם והרקיע שעל ראשי החיות ואמרינן כמו כן לענין אסור הטמנה בחמי טבריא תולדות אור הוא דחלפא אפיתחא דגיהנם. ואלו הדברים אין לתלותן במשל וחידה שהרי הזכירו מקומו ומדדו ארכו ורחבו ודנו לענין איסור והיתר. אלא כך היא קבלת רבותינו ז"ל הקב"ה ברא נפשות צדיקים והן בלי ספק רוח זכה ודקה ביותר שאינה גוף נגבלת ונגדרת בשום מקום ולא נתפסת כשאר רוחות הנתפסים בצורות אלא מכת המלאכים ונעלמת ביותר עד שאין מקום לפרש כל המושג ממנה, והכתוב מעיד בו ויפח באפיו נשמת חיים יאמר כי מנשמת אל

נתנה ולא מהשתלשל הסבות, והוא יתברך ברא המקום שנקרא גיהנם וברא בו אש דקה מן הדקה שאינו גוף נתפש והוא תופש הדברים הדקים ומכלם, ושם כח האש הנזכר במקום הנכבד כאשר שם המלאכים וכתותיהם והגלגלים ברקיע, והבדילו חכמים בין אש שלנו ובין האש ההוא ודקותו עד שאמרו [פסחים נ"ד.] אור דידן במוצאי שבת איברי ואור דגיהנם בשני איברי וכדי לעשותה דקה מאד אמרו שנברא ביום שני שבו נבראו המלאכים כי הנברא ביום ראשון קרוב לסבה הראשונה וליסוד המוקדם יותר מן הנברא ביום שני וכן השני מן השלישי וכן מוכיח פשט הפסוק וכן קצת מרבותינו שהעלו דקותו עד כסא הכבוד שהוא פנימי ודק מכולם כמו שאמרו לעיל שהוא נהר של אש היוצא מתחתיו וכן בפסוק נאמר בזה האש נשמת ה' כנחל גפרית בוערה כמו שנאמר בנפש ויפח באפיו וגו'. ובבראשית רבה אמרו וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים מקדם זהו מקודם לג"ע נבראו שנאמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל ואדע כי כרובים המה ואת להט החרב משרתיו אש לוהט המתהפכת שהם מתהפכים פעמים אנשים פעמים נשים פעמים רוחות פעמים מלאכים ד"א מקדם קודם לג"ע נברא גיהנם ואת להט על שם ולהט אותם היום הבא וכו'. וכל אלו הדברים רומזים עיקר גדול ומחברים דקות האש עם המלאכים וכסא, וידוע בלי ספק כי האש הזו שבעולם אינה שורפת הנפש כי אפילו האור העולמי אינה נתפסת בו ולא שורפתו אלא כשם שברא הנפשות הזכות הטהורות ית' שמו כן יש ביכולתו לברוא אש דקה לכלותה כמו שביארנו שהאש דקה מן הדקה לא כאש הבאה משלהבת ולא כמו האש היסודית אשר בגלגל האש אע"פ שהוא גוף דק מאד ומתחברת עם שלשת היסודות אלא דקה מהם כדפרישית. וא"ת איך נגבלת הנפש במקום הנקרא גיהנם יש לומר כמו שאנו יודעים שנפש כל אדם שוכנת בו ומחוברת בגופו כדברי קצת חוקרים שאומרים כי נקשרה הבריה הזאת הדקה הרוחנית המאירה באור החיים ויש אצלה נפש אחרת באדם ונצמדו שתי הנפשות הדקה הקיימת בגסה ממנה בעלת התנועה הנסמכת בחום הטבעי בדם והצמד שתיהן כהקשר השלהבת לפתילה עם השמן הדק דקות בינוני בין שניהם, ומי שהצמיד בינה ובין הגוף וחברה בחומר זה הוא יכול להבדיל אותה במקום ההוא ע"י הצמד בינה ובין האש הדקה שבמקום ההוא כדפרישית, וכבר אמרו קצת משכיליהם אין אדם יכול להשיג השגה שלימה כיצד יהיה הנפש סבה למציאות בעל חומר או למציאות כח מכחותיו או פעולה מפעולותיו כו' כן נלאו חוקריהם. ויצאנו לאיסור בחקירה זאת מפני המתגאים על יוצרם להתחכם בתוכן מעשיו הנפלאים והם לא ידעו ענין גופם במחקריהם אף כי נפשם.

ועכשיו נפרש העונש הגדול שהוא הכרת והוא באמת אבדון הנפש כמו שנאמר והאבדתי את הנפש ההיא. האבדון הזה אינו בלא עונש יסורין וצער שתאבד נפש הרשע ותתבטל לגמרי כי א"א שתתבטל מאליה כמו שא"א למלאך או אחד מהגופים הנפרדים אם גלגל או זולתו ולא כנפש הבהמה כי נפש הבהמה תשוב ליסודה הוא האויר והיסודות כשאר דברים הגופניים השבים ליסודם ועפרם בין דקים ובין גסים ולא אבד דבר מיום שנברא העולם עד עכשיו רק בענין זה כ"ש שזו הנפש היא עליונה אי אפשר שתתבטל ולא תשוב לארבעת היסודות כי אינה ממינם ואם תשוב ליסודה כשאר הנבראים השבים ליסודם א"כ אשריה וטוב לה כי הוא השכר הגדול והגמול הנכבד. אך הענין הוא כמו שפירשתי לעיל שמחוייבי עונש נדונים בגיהנם י"ב חדש כל אחד כפי הראוי לו ואחר י"ב חדש נשמתן נשרפת ונעשית אפר כלומר שתתבטל צורתה ממה שהיתה כדבר הנשרף ורוח הקב"ה יתברך הוא רוח הנחה ורצון מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים כלומר במדרגה שהיא למטה מעונג הצדיקים ומנוחתן ואין להם עוד עונש וצער כבתחילה ולא עונג כצדיקים, ואותם המצפצפים ועולים שהזכרנו לעיל עולים במדרגה שיש בה עונג ומנוחה ולא כעונג הצדיקים. והרשעים הגמורים החמורים שנדונין לדורי דורים רוצה הקב"ה ומקיים נפשם ודן אותם בצער שאינו מכלה הנפש החוטאת כדכתיב כי תולעתם לא תמות וגו', וכן במדת הגוף נוח לו לאדם המתיסר ביסורים למות מיד משיאריך ימים ביסורים רעים. ועונש זה של גיהנם הוא בא מיד אחר מיתה כי תיכף שהרשע מת נפשו מתקשרת בגלגל האש ומשם נצמדת לנהר של האש היוצא מתחת כסא הכבוד שהוא יסוד הגלגל וכח כל האשות והוא יורד לגיהנם ועמו מתגלגלת ויורדת שם וזה דומה לגלגולי הסבות החוזרות להויתן ככל הנבראים. והנפש הזו החוזרת ליסוד האש ונצמדת לו בין בתחלה בין בסוף נמשכת בדעתה להתעלות ולהדבק בעליונים כשאר דברים השבים ליסודם וגסות ועובי העונות שהבדילו בינה לבין בוראה מונעים אותה ונמשכת ונצמדת לאש גיהנם ומחשבה זו שהיא נמנעת מבוראה היא יסורים גדולים וצער גדול לאין חקר ותכלית מלבד צערי גיהנם וזהו מענין כרת כלומר שנכרתה מיסודה כענף הנכרת מן האילן שהוא חי ממנו וזהו שנאמר ואת נפש אויבך יקלענה בכף הקלע והענין כדפרישית. והכרת הזה שפירשתי באבדון הנפש אין זה כרת האמור שצריך האוכל כזית חלב או דם וכה"ג שיאבד ויכרת מג"ע לעולם הבא כי כך הענין מי שזכיותיו מרובין מעונותיו ויש בעונותיו מחייבי כריתות העונש מגיע לו בגופו בחייו והוא מת בחצי ימיו כמו שאמרו חכמים מת בן חמשים זו היא מיתת כרת לכך נאמר ונכרת האיש ההוא מעמיו וכשמת זה שרובו זכיות זוכה לחלקו בג"ע

הראוי לו כדפרישית לעיל. ומי שעונותיו מרובין ויש בכלל עונותיו מחייבי כרת אותו כרת מגיע לנפשו אחר מותו יש הנדונים י"ב חדש ויש הנדונים לעולם כדפרישית לעיל בפ"ג ובזה רמז הכתוב ונכרתה הנפש ההיא והכרתי הנפש ההיא. ועוד יש במחוייבי כריתות שגופו נכרת מחיי העולם הזה ומחיי העוה"ב והם המורדים בה' והאפיקורוסים וכו' כל הנמנין בפ' חלק ולעיל בפ"ג שנאמר בהם הכרת תכרת כמו שדרשו חכמים ואעפ"כ יש כופר בעיקר שמאריכין לו ואוכל חיי העולם הזה ואין זו קשיא כי יש בדרכי בעל הרחמים לרחם על מי שעושה טובה ומעשה הגון בעולם אפילו עשאו לשם עבודת כוכבים וכן הכתוב מזהירנו לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו כל שכן שכבר רמזנו (בגליון לעיל פ"ג) סוד נעלם שיש בו תקון כל השאלות שהדין נותן לתלות אפילו לעובדי עבודת כוכבים. ואחרי אשר ביארנו זה צריכין אנו לפרש דברי הרב הגדול רבינו משה אשר פירש וכתב לעיל ופרעון הרשעים שלא יזכו לחיים אלו כו' וכן כתב לקמן הנקמה הגדולה שאין למעלה הימנה שתכרת הנפש כו' ודאי אין דעת הרב הנזכר שלא יהיה שום עונש אחר וצער לרשע וח"ו לא עלה זה על דעתו אלא דברי הרב ז"ל על סוף האבדון וכליון החרוץ שאין אחריו עונש ונקמה שהוא הכרת שהוא ביטול הנפש וכלל בה שביטול זה הוא מלבד מה שנתייסרה תחלה בעונש גיהנם ביסורים גדולים והוא עונש גדול ואבדון חמור שאבדה הנפש הנועם הגדול שהיתה ראויה לה מצד שהיתה זכה שלוקחה ממקום כבוד כמלאכים או למעלה מהם והוא זכות הצדיקים ומעלתן כמו שפירש הרב ז"ל וכ"כ לעיל בפרק ג' כל הרשעים שעונותיהן מרובין דנין אותן כפי חטאם ויש להם חלק לעוה"ב ואלו הן שאין להם חלק לעוה"ב אלא נכרתין ואובדין ונדונין כפי גודל רשעם וכו' הרי שהפריש בין חייבי כריתות גמור ובין הנדון כפי רשעו ואם אין שם יסורין מה חלוק יש אלא ודאי דעתו כדפירשתי. וענין גן עדן נפרש לקמן. עכ"ל רבינו משה בר נחמן וקצרתיו:

הלכה ו

הטובה הגדולה שתהיה בה הנפש וכו'. ז"ל רמב"ן בשער הגמול ומה שכר ועונש יש לנפשות הצדיקים בג"ע דבר זה עיקרו בתורה ופירושו מדברי סופרים שג"ע מצוי הוא במקום ממקומות הארץ שד' נהרות יוצאין משם כמו שנאמר בבראשית ואנשי המדות עצמם אומרים שג"ע הוא תחת קו ההשויה שלא יוסיף היום ולא יחסר כו' אבל סוד הענין כן שהדברים כפולים כי ג"ע וד' נהרותיו ועץ החיים והדעת וכרובים ולהט החרב כולם כפשוטם ומשמעם כי הם כציורי דבר להבין סוד הענין העמוק במשל כמו שאנו שונין דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בטבלא שבהן מראה ההדיוטות כזה ראיתם

או כזה ראיתם, כי כן מלאכת הקודש במשכן בשלשה מקומות חצר ואהל ולפנים מן הפרוכת ובמקדש העזרה והיכל ודביר וכל אשר בכל מקום ומקום מן הכלים וציורי הכרובים כולם להבין סודות מעשה עולם העליון והאמצעי והשפל ורמזי ההויות כל המרכבה שם וכן הנבראים ביצירתן בדמות נבראו כמו שאמרו בספר יצירה סימן לדבר ועדים נאמנים עולם שנה נפש. ואדם הראשון מעשה ידיו של הקב"ה מבחר בני אדם היה בתבונה ובדעת והשכינו הקב"ה במבחר המקומות להנאת הגוף וצייר במקום ההוא הנכבד כל מעשה עולם העליון הוא עולם הנשמות בציור גשמי להבין משם יסודי כל נברא גופיי ונפשיי ומלאכיי וכל מה שיש בהשגת כל נברא להשיג מן הבורא יתברך, גם המקום ההוא נכבד מכל מקומות עולם השפל מפני המוצק אשר על ראשו מן העולם האמצעי והעליון ולכן יראו בו מראות האלהים יותר משאר מקומות הארץ כמו שידענו מארץ ישראל וירושלים שהם מקומות נכבדים ומיוחדים לנבואה מפני מוצקם וכל שכן בית המקדש כסא ה' וכענין זה שנאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וגו' הרי תלה נבואתו הבאה עליו מבלי הקדמת כונה במעלת המקום. על כן שוכני ג"ע שהוא מבחר המקומות למדין סודות העליונים בציורי הדברים ורואים מראות אלהים בחברת כבוד העליונים מן המקום ההוא ומשיגין כל מה שיכול הנברא להשיג כלמוד משה רבינו בסיני שנאמר אשר אתה מראה בהר. וכל ההגדות ופרקי דר' אליעזר מוכיחות שג"ע הוא גן ממש בארץ כדאמרינן ברבי אבהו דעייליה אליהו ז"ל לג"ע ומלייה לגלימיה טרפי דאילני וכן מוכח מכמה מקומות. ומה נעמו דברי אבן עזרא שכתב סוד טעם בעץ הדעת. וא"ת כיון שכן הוא ומה שכר יש לנשמה בדבר גשמי, ויש לומר שכבר פירשתי שהענין כפול וזה הגן והעדן התחתונים הם ציורים לסודות העליונים והדברים העליונים הרמוזים באלו ג"כ נקראים גן ועדן שאלו התחתונים מהם תופשים השם הזה, כיצד יש בעליונים השגה הנקראת ברמז גן והשגה למעלה הימנה הנקראת עדן והוא צרור החיים כדאמרינן נפשות הצדיקים גנוזים תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. וכן יש במסכת חגיגה ערבות שבו צדק ומשפט וגנזי חיים ושלום וברכה ונשמותיהם של צדיקים ונשמות העתידין להבראות ואופנים וחיות הקודש ושרפים ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך רם ונשא שוכן עליהם ואמרינן בסוכה ראיתי בני עליה והם מועטים ומפרשים הא דמסתכלי באיספקלריא המאירה. והבן ההסתכלות הזה כענין שאמרו משה רבינו נסתכל באיספקלריא המאירה וכו' הזכירו לשון ראייה בהסתכלות השכל ועילוי ההבנה. וכן הענין לפי שאמר עד י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש גופו בטל ונשמתו עולה ושוב אינה

יורדת, וכן הפירוש כל י"ב חדש עדיין כח הגוף קיים והנשמה נוטה לדעתו ולמעשיו כאשר היתה באמנה אתו בהצטיירות מחשבות גשמיות ואע"פ שעולה לידיעת עולם הנשמות יורדת היא לענין שהיתה כבר, לאחר י"ב חדש נתעלית מדעות גשמיות ולבשה מלכות ונתעטרה בעטרת עוה"ב, ואין ר"ל במה שאמר גופו קיים שיהא גופו קיים ממש כי יש הנשרף לסיד מיד ויש החנוט אשר גופו קיים ימים רבים אלא כמו שפירשתי כן הוא, ובאותן י"ב חדש חלק הנשמה היא בג"ע ומתענגת בעונג העולם העליון בענין נוטה לגשמיות, ואין כוונת רבותינו שיתעדנו הנשמות בפירות הגן ובנהרותיו אלא הכוונה מפני שהוא שער שמים לאור באור החיים כאשר תאמר על העומד בירושלים שנתלבשה נפשו ברוח הקדש ונבואה בחפץ עליון יותר מן העומד בארץ טמאה. ומן ההשגה ההיא אל הנפש במקום ההוא מתעלית לדבקות העולם העליון והשגת העונג הרוחני וזה שאמרו חכז"ל בצדיקים דסלקי ונחתי למתיבתא דרקיעא העלייה ההיא היא השגת הנפש ודבקותה בעליונים והירידה היא השגת מה שישיגו התחתונים כגון הנביאים בחייהם. אבל היות הנפש היא נגדרת במקום אם יתקשה למתחכמים על תורת השם נשיב להם בזה האפשרות ששמנו לפניהם בחוטאי גיהנם וכל דברי רבותינו בענין ג"ע אמת ואמונה ולא דברי הבאי או משל ומליצה אלא דבר אמת חיצון ופנימי מעלה ומעלה מן המעלה וזוכה בו כל צדיק כפי מעלתו כמו שדרשו רבותינו ונחל עדניך תשקם מלמד שכל צדיק יש לו עדן בפני עצמו כפי הראוי לו. ובאמת כי גן עדן שהזכיר משמש עוד בגמול גשמי לזמן התחייה והוא מה שאמרו חכמים עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים בג"ע וכו' וכן אמרו עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בג"ע והוא יושב וכל אחד מראה עליו באצבעו שנאמר הנה אלהינו זה. ושכר עונג זה עתיד להיות בזמן התחיה. והראות השכינה באצבע מתוך המחול הוא השגת המעלה ועונג התיחדות מתוך שמחה גופיית כלומר שיגיעו אנשי העולם ההוא למעלת משה רבינו שנתעלה נפשו על גופו עד שבטלו כחותיו הגופיות והיה מלובש בכל שעה ברוח הקדש כאילו ראייתו ושמיעתו בעין הנפש בלבד לא במצוע העין הגופיי כאשר יעשו שאר הנביאים בהתבטל הגוף והתפשט הנפש מכחותיו שיאצל עליה הרוח ותראה בראות עצמה כאשר יראה מיכאל וגבריאל והיא ראייה האמיתית ושמיעה הנכונה. וכן מה שאמרו חכמים שהנשמות מספרות זו עם זו אין ר"ל סיפור וחיתוך לשון אך שיש הודעה והשגה לנפשות זו מזו עכ"ל מענין גן עדן. ולקמן יתבאר מה שהזכיר מענין העולם הבא:

פרק ט

הלכה ב

וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק ולא גרעון הוא חיי העולם הבא. ז"ל הרמב"ן ז"ל בשער הגמול. הנה בכמה מקומות מוכיח כי העולם הבא הוא עולם השכר לאותו שהקב"ה מחיה בתחיית המתים ואינו עולם הנשמות שקרינו גן עדן אלא עולם התחייה הוא והוא עולם שעתיד הקב"ה לחדש לאחר ימות המשיח ותחיית המתים. ובבראשית רבה אמרינן מה יצירת אדם בעולם הזה מתחיל בעור ובבשר וגומר בגידים ועצמות כך מתחיל לעולם הבא בעור ובשר וגומר בגידין ועצמות וכן תניא רב יהודה אומר כנור של בית המקדש של שבע נימין היה שנאמר עליו שובע שמחות את פניך אל תקרי שובע אלא שבע ולימות המשיח שמונה שנאמר למנצח על השמינית ושל עולם הבא עשר שנאמר עלי עשור ועלי נבל וכו'. ופירוש הענין כי הכנור וכלי הזמר במקדש רמז להשגת המחשבה הנתלית ברוח (הקודש) ואין בגשמיות דבר דק כמוזיק"א כענין שאמרו קול ודבור ורוח וזה רוח הקדש, והנה בעולם הזה ישיגו החכמים ברוח הקדש שבע ספירות וידבק אורן במקדש ובמשכן ונרמזות בשבע נרות של מנורה ובקצת הקרבנות גם בלעם אמר את שבע המזבחות ערכתי והזכיר אותם בה"א הידיעה לכך ירמזו בכנור שבע כלי הקול בעולם הזה, ולימות המשיח תושג ספירה שמינית וירמזו אותה, ולעולם הבא תהיה ההשגה שלימה לי' ספירות וירמזו אותן וזה ענין נכבד ומופלא. ומכל פנים נלמוד בפירוש העולם הבא שהוא עולם שיש בו גוף ומקדש וכליו ולא עולם הנשמות שהוא אחר מיתת האדם מיד. ועוד מצינו במדרש ויברך אלהים את יום השביעי זהו עולם הבא המתחיל באלף השביעי ויקדש אותו זימנו לישראל וכו' ומלכות בית דוד יהיה באלף ששי. ומרגלא בפומיה דרב [ברכות י"ז.] שהעולם הבא אין בו אכילה ושתיה ולא קנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו שכינה והקב"ה משפיען מזיו שכינתו שנאמר אשבעה בהקיץ תמונתך, ר"ל שקיום האנשים הזוכים בזיו הכבוד לעולם הבא כקיום הנפש בגוף בעולם הזה באכילה ושתיה כענין שנאמר באור פני מלך חיים ודרשו בואלה שמות רבה ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אכילה ודאית כדכתיב באור פני מלך חיים (משלי ט"ז:ט"ו) וכן אמרו משה רבינו מאין היה אוכל מזיו השכינה היה נזון ואל תתמה שהרי החיות הנושאות הכסא הן נזונין מזיו השכינה שנאמר ואתה מחיה את כולם כי קיום הנפש בהתיחדה בדעת העליון כקיום המלאכים בו והתעלות הנפש על הגוף מבטלת הכחות הגופיות כדפרישית לעיל עד שיתקיים הגוף בקיום הנפש בלי אכילה ושתייה כקיום משה בהר

ארבעים יום, וכן יוכיח אליהו שלא נפרד והושלך הגוף מנפשו עוד היום והתקיים מאז עד עולם וכן חנוך כמדרשי רבותינו. והנה ראינו כי זכי הנפש קיום גופן בדברים הדקים והזכים כי אנשי המן נתקיימו במן הנבלע באברים שהיה מאור העליון המתגשם ברצון הבורא וזכו שהשיגו בנפלאות כמו שאמרו ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל ומשה שנתעלה נפשו יותר בידיעת בוראו לא הוצרך לדבר זה שנתגשם ונתקיים גופו בזיו השכינה והשגה העליונה. ודרשו במכילתא היום לא תמצאוהו בשדה אמר להם היום אי אתם מוצאין אותו אבל אתם מוצאין אותו לעולם הבא. וזו המימרא נתפרשה על שני דרכים או שנאמר שיהיו בבני העולם הבא מי שלא יגיע מעלתם ליהנות תמיד מזיו שכינה ויהיו קיומם בדבר המתגשם, או נפרש שדעתו כדברי רבי אלעזר בן חסמא שאנשי העולם הבא קיומם ביסוד המן שהוא מזיו השכינה. ומה שאמרו חכמים מתים שעתיד הקב"ה להחיות שוב אין חוזרין לעפרן ואותן אלף שנה שעתיד הקב"ה לחדש עולמו הקב"ה עושה להן כנפים והם שטין על פני המים פירוש הכנפים הוא שתלבש הנפש מלאכות ותתלבש הגוף עמה ולא תתבטל עוד כדדרשינן והארכת ימים בעולם שכולו ארוך. וראיה לדבר כי בהתחזק כח הנפש על הגוף השפל בהדבקה בדעת העליון מקירון פני משה שהיו כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, וכן אמרו בפנחס בשעה שהיה רוח הקדש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים, ואמרו על רבי אליעזר הגדול כשהיה דורש במעשה בראשית היו קרנותיו יוצאים כקרני משה רבינו ואין אדם מכיר אם הוא יום או לילה, וכן יש בספרי פני צדיקים לעתיד לבא דומות לחמה ולבנה ולכוכבים ומזלות ולברקים ולשושנים ולמנורת בית המקדש ואם לא תשיג דעתנו כיצד יהיה זה נאמין שהוא כן כי הבורא יתברך שמו יודע מסודות הנפש ומהותה יותר מהתחכמותנו. עכשיו ביארנו כונתנו בשכר המצות ונחזור בקצרה כי שכר הנשמות וקיומן יהיה בגן עדן הוא עולם הנשמות ואחר כך יבואו ימות המשיח במהרה בימינו והוא מכלל העולם הזה ובסוף יהיה יום הדין ותחיית המתים ואחר כך העולם הבא כדפרישית ורמז וסימן לדבר ששת ימי המעשה, בששי נברא אדם ונגמר בשביעי כך מלכי אומות הקדומות בעולם חמשה אלפים כנגד חמשה ימים שנבראו בהם עופות ושרצי המים ושאר דברים ותפיסת מלכותם מעט בששי כנגד יצירת בהמה וחיה שנבראו עתה בתחלתו ומלכות בית דוד באלף הששי כנגד יצירת האדם שהכיר בוראו ומשל בכולן ובסוף אותו אלף יהיה יום הדין כנגד אדם שנדון בסופו ושביעי שבת והוא התחלת העולם הבא וכן ששת שני שבוע ושבוע ושמיטה רמז לענין. מכאן ילמוד החכם סוד שמיטות ויובלות בכללן וברוך המלמד לאדם דעת, עכ"ל. אך קצרתיו:

סליק פירוש ספר המדע בעזר המלמד אדם דעת.